

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Suomessa lakina voimassa olevan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikissa lasta tai lapsia koskevissa päätöksissä on ensisijaisesti harkittava lapsen etu, eli tarkasteltava, miten ehdotettu ratkaisu vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen. Syrjimättömyysperiaate edellyttää, että tarkastelussa huomioidaan eri lapsiryhmät.

Esityksen mukaan kaikista toimeentulotukea saaneissa talouksissa asuvista henkilöistä noin neljännes on alle 18-vuotiaita. Toimeentulotuen saajaryhminä korostuvat ennen kaikkea yksinasuvat miehet ja yksinhuoltajanaiset. Erityisesti työttömillä, mutta myös yksin asuvilla, lapsiperheillä sekä vanhempain- tai hoitovapaalla olevilla toimeentulotuen saajilla tuen tarve usein pitkittyy.

Esityksessä todetaan, että lapsiperheiden tilanne säilyisi käytännössä nykytasolla. Tätä perustellaan sillä, että "(e)sitetyn 3 momentin 1-kohdan mukaan huomioidaan hakijan kanssa samassa taloudessa asuvan lapsen erityistarpeet. (---) Erityisten tarpeiden johdosta voidaan korvata asumismenot nykyisessä asunnossa". Edelleen esityksessä todetaan, että "(m)ainitun 1 kohdan perusteiden on tarkoitus ottaa huomioon lapsen etu ja se tulisi olemaan myös harkintaa ohjaavana periaatteena".

Lastensuojelun Keskusliitto pitää viittausta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämään lapsen edun harkintaan myönteisenä, mutta on hyvin huolissaan siitä, että lapsen edun ensisijaisuuden periaatetta ei Suomessa riittävästi tunneta eikä myöskään johdonmukaisesti sovelleta käytännössä. Saman huolen on 2.6.2023 päivätyissä suosituksissaan esittänyt myös YK:n lapsen oikeuksien komitea, joka suosittelee Suomea lisäämään ja tehostamaan kaikkien niiden toimivaltaisten

viranomaisten koulutusta, jotka vastaavat lapsen edun periaatteen soveltamisesta. Hallitusohjelmasta ei käy ilmi toimenpiteitä, joilla tähän tavoitteeseen pyrittäisiin.

Keskusliitto toteaa myös, että edellä mainitussa momentissa puhutaan hakijan kanssa samassa taloudessa asuvien lasten erityistarpeista. Keskusliitto kysyy, miten lain soveltamien seurauksena syntyvissä tilanteissa on tarkoitus huomioida avohuollon tukitoimenpiteenä tai huostaanoton myötä syntymäkodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeudet ja asema ja huolehtia, ettei näiden jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevien lasten asema tai oikeudet millään tavalla heikkene.

Vaikka esityksessä yhtäältä todetaan, että lapsiperheiden tilanne säilyisi käytännössä nykytasolla, siinä toisaalta tunnustetaan, että toimeentulotuen hakijoina voi olla lapsiperheitä, joilla ei katsottaisi olevan lainkohdassa tarkoitettuja erityisiä tarpeita – ja joiden tilanne siis ei säilyisi nykytasolla. Esityksessä tunnustetaan, että muutolla voi tällöin olla laajoja vaikutuksia lasten elämään. Lastensuojelun Keskusliitto huomauttaa, että muutto ei ole tosiasiallinen vaihtoehto tilanteessa, jossa sopivaa asuntoa ei ole saatavilla. Tällöin perheen tulotaso heikkenee, jos käytössä olevaan asuntoon saatava tuki pienenee. Esityksessä ei esitetä arviota niiden lapsiperheiden lukumäärästä tai osuudesta, joilla erityistarpeita ei katsottaisi olevan. Lastensuojelun Keskusliitto painottaa, että toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa lapset ovat jo lähtökohtaisesti pienituloisuuden vuoksi muita heikommassa asemassa eikä heidän tilannettaan tule entisestään heikentää. Keskusliitto muistuttaa lisäksi, että riittämätön toimeentulo ja puutteelliset asuinolot voivat pahimmillaan lisätä tarvetta paitsi täydentävään toimeentulotukeen, myös lastensuojelun palveluihin, mistä myös syntyy lisäkustannuksia hyvinvointialueilla.

Esityksessä todetaan myös, että ”(e)ryistarpeella ei tarkoiteta pelkästään sitä, että lapsen koulu voi muuton johdosta vaihtua, vaan tarpeilla viitataan lapsen olosuhteisiin liittyviin muihin syihin. Näitä voisivat olla esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön tai opetustoimen toteama tarve erityiselle tuelle. Muuttaminen voi olla näissä tilanteissa lapsen edun vastaista. Erityistarpeena voidaan huomioida muitakin lapsen etuun vaikuttavia tekijöitä, jotka puoltavat asumista nykyisessä asunnossa. Esimerkiksi voi käydä lapsen tukiverkostot, jotka ottavat osaa lapsen hoitoon tai harrastuksiin sekä edistävät perheen hyvinvointia ja jaksamista. Tukiverkoston tulisi osallistua aktiivisesti lapsen hoitoon ja perheen tulisi myös tosiasiallisesti tarvita tukiverkosta”. Keskusliitto kysyy ensinnäkin, voiko tällöin käydä niin, että tukiverkkoja vailla oleva perhe asetetaan itse asiassa heikompaan asemaan kuin sellainen, jolla tukiverkkoja on – ja toiseksi, millaisin ehdoin toimeentulotukea saavan perheen ei katsottaisi tarvitsevan tukiverkkoja?

Lyhyt valmistelu-aika supistaa päätöksenteon tietopohjaa ja lausuntokierroksen lyhyys vaarantaa kansalaisyhteiskunnan osallistumismahdollisuuden

Lastensuojelun Keskusliitto kritisoi esityksen lyhyttä lausuntoaika. Keskusliitto ei näe hyväksyttävää perusteita sille, että useita lasten hyvinvointiin ja perheiden toimeentuloon merkittävästi vaikuttavia esityksiä valmistellaan samanaikaisesti senkaltaisessa kiireessä kuin nyt tehdään. Lyhyet lausuntoajat

heikentävät kansalaisyhteiskunnan toimijoiden mahdollisuuksia vaikuttaa ja tuoda näkökulmia päätöksentekoon. Tämä on ongelmallista sekä valmistelun tietopohjan että demokratian näkökulmasta. Keskusliitto vetoaa hallitukseen, jotta se palaisi tulevien esitysten valmistelussa huolelliseen valmisteluun ja dialogiin kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Lastensuojelun Keskusliitto muistuttaa, että YK:n lapsen oikeuksien komitea on 2.6.2023 antamissaan suosituksissa kehottanut Suomea välttämään sellaisia sosiaaliturvan leikkauksia, jotka kohdistuvat köyhyysriskissä oleviin lapsiin. Keskusliitto muistuttaa lisäksi, että perustoimeentulotuen tarkoitus on turvata ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo ja että Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on jo ratkaisussaan (15.2.2023) todennut vähimmäisetuuksien tason Suomessa liian alhaiseksi. Yhdenvertaisuuden edistämistä koskevassa tiedonannossaan hallitus lupaa käsitellä vuosittain kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten Suomelle antamat ratkaisut, päätelmät ja suositukset ja päättää toimenpiteistä, mutta toistaiseksi on epäselvää, koska tämä tapahtuu ja mihin johtaa.

Valittu aikataulu ja kiire vaikuttaa jo johtaneen lisäksi siihen, että yksittäiset esitykset ovat jopa hallitusohjelman tavoitteiden kannalta ristiriitaisia. Voidaan esimerkiksi pitää todennäköisenä, että leikkaukset muualla lisäävät toimeentulotuen tarvetta, vaikka hallitusohjelmataavoite on vähentää toimeentulotuen tarvisijoiden määrää. Ja kuten edellä todettiin, lausunnon kohteena olevan esityksen seurauksena voi olla täydentävän toimeentulotuen tarpeen lisääntyminen ja siten sekä kustannusten että sosiaalihuollon henkilöresurssitarpeiden lisääntyminen hyvinvointialueilla – tämäkään ei vastaa hallitusohjelman tavoitteita.

Lopuksi, hallitus on kirjannut ohjelmaansa ja valmistellut kuluvan syksyn aikana useita sosiaaliturvaan kohdistuvia leikkauksia, joiden yhteisvaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiseen tai lapsiperheköyhyyteen ei hallitusohjelman valmisteluvaiheessa arvioitu. Yhteisvaikutuksia tai pidemmän aikavälin seurauksia ei käsitellä myöskään käsillä olevassa esityksessä, eikä lausunnonantajilla siten ole mahdollisuutta ottaa arviointiin kantaa. On tiedossa, että yhteisvaikutuksista laaditaan eduskuntakäsittelyä varten erillismuistio. Lastensuojelun Keskusliitto on hyvin huolissaan siitä, että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämä lapsen edun harkinta jää myös erillismuistiota laadittaessa sivuun tai parhaimmillaankin puutteelliseksi. Keskusliitto pitää todennäköisenä, että suunnitellut sosiaaliturvan leikkaukset kokonaisuutena lisäävät lapsiperheköyhyyttä ja vaarantavat siten lasten suotuisan kasvun ja kehityksen.

Custódio Ira
Lastensuojelun Keskusliitto